

La nostàlgia de la cultura universal

Edicions de 1984 publica la poesia completa de Mandelstam, un dels principals representants de l'anomenada edat de plata de la literatura russa

POESIA COMPLETA
Óssip Mandelstam

Traducció:

Jaume Creus

Editorial:

Edicions de 1984

Barcelona, 2014

Pàgines: 544

Preu: 25 euros

“**Q**ue el sofriment millora l'art és una fal·làcia abominable. El sofriment encega, eixorda, espatlla i, sovint, mata”, deia Joseph Brodsky. Mandelstam, a causa d'un epigrama contra Stalin, va ser detingut el 1934, va patir els interrogatoris nocturns de la Lubianka, va ser exiliat amb la seva dona als Urals, va fer dos intents de suïcidi, va ser arrestat novament el 1938 i, finalment, desterrat al gulag, on va morir pocs mesos després, a quaranta-set anys. Durant tot aquest període, va patir fam i misèria de manera continuada, com bona part de la població russa dels anys trenta. I tanmateix, no va deixar de crear, encara que des del 1927 no el deixaven publicar. La seva obra, doncs, es va crear enmig d'una existència tràgica i convulsa: “Duré camisa de ferro tota la vida.” Però Brodsky ens ensenya a no equivocar el camí: l'obra del poeta excel·leix no pas gràcies al patiment viscut, sinó malgrat el patiment viscut. Els seus poemes transcendeixen la seva vida.

I és que el diàleg amb Homer, amb Dante, amb Goethe i especialment amb Puixkin, fa que el seu temps sigui un temps universal. La seva poesia, amb imatges metafísiques –“Molt abans de gosar néixer era una lletra, un vers de raïm era”– i molt materials –“Els seus dits són gruixuts, com cucs, greixosos”– és una creació madura del començament al final. És una poesia meditativa, lluminosa, de ritmes pausats, dins els ideals del corrent acmeista que encapçalava amb Akhmàtova i Gumiliiov. El poeta percebia intensament les empremtes del seu temps. Després de la il·lusió posada en la revolució del 1917, va ser crític amb les noves autoritats, que el veien poc afí al règim. La seva poesia, feta amb una gran

llibertat d'esperit, respirava els sentiments del poble, s'hi sentia al costat. Durant els anys vint, encara va poder gaudir d'algunes complicitats, que li van permetre publicar algun llibre, però als anys trenta tot es va acabar, després d'un viatge d'uns quants mesos a Armènia.

Amb aquest rerefons vital, els seus poemes parlen del mar, de la brisa salnitrosa, del vi georgià, de Schubert, de l'etern anhel d'Armènia, però sobretot d'Itàlia, paradigma per Mandelstam de la cultura amb majúscula. El primer recull que havia publicat era del 1913, *La pedra*, i ja va representar per ell el reconeixement com un dels joves talents russos més prometedors del moment. El poema que inicia el recull té res-

sons puixkinians, parla d'aquells sons que enmig del bosc ens interpel·len: “El so somort i cautelós / del fruit que s'ha després de l'arbre / enmig del càntic incessant / del bosc profund, silencios.” Els primers poemes són plens de percepcions originals amb molt de detall, no només de la natura, sinó especialment de la cultura, de Bach a Beethoven, o de la catedral de Sofia a Notre-Dame. A més, hi ha el pressentiment que farà una gran obra, hi ha una consciència de la seva força com a poeta: “Sento l'envergadura de les meves ales.”

Gran formació

La mare de Mandelstam, Flora, era una professora de música, una dona molt cultivada, que havia inculcat al seu fill l'amor per la música clàssica i les arts. La bona situació familiar va permetre que el poeta s'instruís a Sant Petersburg i a París, on rebé classes del filòsof Henri Bergson. Més tard, va estudiar literatura a la Universitat de Heidelberg. Imbuït de lectures d'Ovidi, de Verlaine, de Goethe, de Puixkin, i de les seves traduccions de Dante i de Petrarca, la tradició en la qual arrela és la gran tradició europea. El seu amor per Itàlia, per la Toscana en concret, la seva admiració per Dante, van portar-lo a fer un assaig que va ser tota una novetat en els estudis sobre l'autor toscà: *Converses sobre Dante*.

Té un bonic poema escrit a la mort de la seva mare, el 1916, que comença amb un vers molt potent: “Aquesta nit ja és irreparable.” Parla del sol negre que s'aixeca a Jerusalem –la mare representava la part jueva de la família–, un sol negre que capgira les nits blanques del poeta. El final del poema deixa clar que, quan la mare mor, hi ha un renaixement del nen, però un renaixement